

چالش‌ها در کتابداری و اطلاع‌رسانی

چکیده

اگرچه وجود چالش برای هر پدیده‌ی زنده امری اجتناب‌ناپذیر است اما در بین چالش‌ها، چالش‌هایی که به کیان و هستی پدیده مرتبط است بسیار حساس و گاه کشنده است. زمینه‌های علمی و دانشگاهی همانند پدیده‌های زنده از آن‌جا که برای حل مسائل و مشکلات زندگی بشر به وجود آمده‌اند از این امر مستثنی نیستند. در این مقاله به اهم مسائل مبتلابه کتابداری و اطلاع‌رسانی اشاره و به این نکته تأکید می‌شود که تا زمانی که این مسائل حل نشود، مشکلات همچنان باقی خواهد بود.

کلیدواژه‌ها: کتابداری و اطلاع‌رسانی. چالش‌های آموزشی. گسترش حوزه‌های تخصصی و علمی

مقدمه

در جهان و به ویژه در عالم انسانی همواره مشکلاتی وجود دارد. یک موجود زنده همواره در تلاش است تا با مشکلات مبارزه کند و مسائل را بر مدار صحیح به سامان برساند تا بتواند زنده باشد و در کنار سایر رقیبان

به حیات خود ادامه دهد. رشته‌ها و حوزه‌های علمی هم از این امر مستثنی نیستند زیرا آن‌ها برای حل مشکلات بشر پدید آمده‌اند و بدیهی است چنانچه نتوانند مشکلات را حل کنند و یا از بازنگری برای پیشرفت غافل باشند، محکوم به فنا خواهند بود. در این میان، بعضی از رشته‌ها و حوزه‌های علمی هستند که از فقر نظری رنج می‌برند و چون پیشگامان و مدعیان آن‌ها نتوانسته‌اند در این مورد اقدام بایسته‌ای انجام دهند، در برخورد با مشکلات آسیب فراوان می‌بینند و طرفداران و علاقه‌مندان آن رشته یا حوزه‌ی علمی، سرخورده می‌شوند و در صورت حل نشدن ممکن است به بحران انجامد. یکی از این رشته‌ها که هم مسائلی از نوع اول دارد و هم مسائلی از نوع دوم، رشته‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی است.

چالش‌هایی را که نگارنده در این جا مطرح می‌کند نه برای تأیید صرف و نه رد صرف است؛ به این معنا که آن‌ها را تا حدودی نظر شخصی می‌داند که ممکن است جمعی با آن موافق و یا مخالف باشند. بنابراین طرح مسائل برای فکر کردن و چاره اندیشیدن است تا بتوان برای آینده‌ی رشته تضمینی بوجود آورد. آنچه در این مقاله ملاحظه می‌شود، چالش‌هایی است که نگارنده به آن‌ها معتقد است و دغدغه رفع آن را همواره در سر داشته و دارد و برای حل پاره‌ای از آن‌ها راه‌حل‌هایی هم ارائه داده است. این چالش‌ها به چند دسته تقسیم می‌شوند که ذیلاً به آن‌ها اشاره می‌شود.

1. رابطه‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی

در خصوص رابطه‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی بحث‌های فراوانی شده است. در زبان فارسی شاید بتوان تلاش عمده در این رابطه را کار رهادوست (1386) دانست که با تبیین دو حوزه‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی، سرانجام به این جمع‌بندی رسیده است که این دو به هم

مرتبط‌اند. در هر حال، به طور کل می‌توان در این مورد چهار نظریه را در نظر گرفت. این نظریه‌ها عبارتند از (حرّی، 1372):

الف. کتابداری از اطلاع‌رسانی عام‌تر است

معنا و مفهوم این نظریه آن است که عده‌ای عقیده دارند که کتابداری دانشی است که از قبل بوده و اطلاعات به عنوان بخشی از این دانش در حیات علمی ظاهر شده است. به عبارت دیگر چنین می‌گویند که کتابداری یعنی دانشی که هم حاوی اطلاعات به معنای مصطلح است و هم حاوی دانشی است که در کتابخانه‌ها موجود است. این نظر، همانند اظهاراتی است که سینق (1388) در کتابش مدیریت کتابخانه‌ها و نظام اطلاع‌رسانی بیان کرده و کتابداری را مجموعه‌ای از عملکردهای رایج در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعات، دکومانتاسیون، و مانند آن دانسته است.

ب. اطلاع‌رسانی از کتابداری عام‌تر است

عده‌ای دیگر عقیده دارند که کتابداری زیر مجموعه اطلاعات است و چنین استدلال می‌کنند که کتاب خود حاوی اطلاعات است و چنانچه اطلاعات نباشد، کتاب و یا هر محمل دیگری ارزش اطلاعاتی نخواهد داشت. بنابراین این اطلاعات است که به محمل‌ها ارزش می‌دهد. بسیاری از کسانی که با پیدایش عصر اطلاعات کتابداری را منسوخ شده تلقی کردند و یا به سرعت نام کتابداری را از مدارس خود حذف کردند از این زمره‌اند.

ج. کتابداری و اطلاع‌رسانی هر دو هم عرض‌اند

کسانی هستند که برای کتابداری و اطلاع‌رسانی ارزشی برابر در نظر گرفته‌اند. این افراد معتقدند که کتابداری و اطلاع‌رسانی دو حوزه متفاوت و با کارکردهای متفاوت‌اند. هر دو در اطلاع‌رسانی سهم دارند و این دو حوزه باید در کنار هم باشند و از یکدیگر بهره‌مند شوند و به یاری

هم بشتابند. منتها حوزه و قلمرو کاری آن‌ها با هم متفاوت است و هریک باید حد و حدود خود را نگهدارند.

د. کتابداری و اطلاع‌رسانی هیچ ربطی به هم ندارند

در دنیای امروز به وفور می‌بینیم کسانی را که داعیه اطلاع‌رسانی دارند اما در امور اطلاع‌رسانی به عمد و یا به سهو کتابداران را دخالت نمی‌دهند. در دنیا، حتی در حوزه‌هایی چون سازماندهی دانش از طریق طراحی و راه‌اندازی پایگاه‌های اطلاعاتی تحت وب، نقش کتابداران بسیار کم‌رنگ و یا حتی بیرنگ است و این ناشی از این مساله است که این دو (کتابداری - اطلاع‌رسانی) را با هم نمی‌بینند. شاید بتوان در این مورد چالش موجود میان بعضی از اصحاب رایانه با متخصصان حوزه‌ی کتابداری را مثال زد. بسیاری از آن‌ها اصلاً جایگاهی در این عرصه برای کتابداران قایل نیستند.

2. نامگذاری

چالش دیگری که در حوزه‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی وجود دارد، مربوط به نام این رشته است (فدائی، 1384؛ ابرامی، 1379). اهمیت نامگذاری تا به آن‌جاست که همواره در دستورات دینی هم مورد تأکید قرار گرفته است. از نظر فلسفی هم می‌گویند که نام عمدتاً باید ناظر به عملکرد حرفه و رشته باشد والا صرفاً در حد نشانه باقی می‌ماند. اگرچه مساله نام و نامگذاری برای رشته‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی در بعضی از ملل و زبان‌های دنیا ممکن است نسبت به بقیه حادث‌تر باشد ولی به نظر می‌رسد که این امر تقریباً به لحاظ زبانی در بین بسیاری از ملل دنیا عمومیت دارد؛ به این معنا که کتابداران حتی به لحاظ نام نمی‌دانند که چکاره‌اند. در زبان فارسی گاه به طنز از محتوای این رشته سؤال می‌کنند و از آن به کتاب‌دار و یا کتاب‌گزار یاد می‌کنند.

به نظر می‌رسد علی‌رغم اهمیت نام کتاب و کتابخانه، نام این رشته

نتوانسته است کارکرد واقعی دارندگان شغل مربوط به آن را به طور شفاف بنمایاند و یا انتظارات علاقه‌مندان به آن را بر آورده کند. در این جا ذکر چند نکته ضروری به نظر می‌رسد:

- بعضی این نام را حاصل کتاب+داری می‌دانند و همین امر مایه اعتراض شده است و به آن ایراد گرفته‌اند که مگر کار کتابدار فقط داشتن کتاب و یا نگهداری آن است؟ این به این معناست که بر فرض قبول، بسیاری دیگر خود را در این زمینه به عنوان حافظ و نگهدارنده کتاب شریک می‌دانند.

- برخی دیگر یاء را در کتابداری یای نسبت می‌دانند به این معنا که نام حرفه کتابدار+ی است یعنی شغلی که آن را کتابدار دارد که البته در این جا ممکن است دور پیش آید؛ یعنی کتابداری به کتابدار که خود تعریفش را باید از کتابداری بگیرد، تعریف شده است.

- بعضی این رشته را دانش‌شناسی گفته‌اند (ابرامی، 1379). اگرچه این نام از جهاتی قابل قبول است اما به واقع این نام هم بیانگر تمام کار نیست. کتابدار دانش‌شناس واقعی نیست بلکه تا حدودی و به طور اجمالی با دانش‌ها آشناست.

- اخیراً پژوهش‌گری (زینس¹، 2007) با انجام یک تحقیق به روش دلفی، برای حوزه‌ی اطلاع‌رسانی نام «علم دانش²» را پیشنهاد کرده است که شاید بتوان آن را معادل دانش‌شناسی دانست که در این صورت، همان اشکال فوق‌الذکر باقی خواهد بود.

- یکی از پیشنهادهایی که نگارنده‌ی این سطور داشته است، دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی بوده است که آن را در مقاله‌ی «در جست و جوی هویتی نو برای کتابداری و اطلاع‌رسانی» به تفصیل شرح داده است.

1. Zins

2. Knowledge science

ولی سرانجام از آن عدول کرده و نامی دیگر با عنوان «علوم/مدیریت بازیابی و اشاعه اطلاعات و دانش» را برگزیده است (فدائی، 2008).

3. رسالت کتابداری و اطلاع‌رسانی

از چالش‌های مطرح در حوزه‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی، رسالت این رشته است. بزرگان این رشته از جمله رانگانانان، نیتکی¹ و فاسکت² به این امر اشاره کرده‌اند. کرایست³ (1365، 27) می‌گوید:

عاملی که به وازدگی فلسفی اسفبار کتابدار کمک کرده است زمینه کار اوست. از آن‌جا که کتابدار بنا به درک خویش از وظیفه‌اش - عمدتاً سازماندهی ظاهری مواد کتابی - آگاه است به نیازهای نظری حرفه‌اش علاقه‌ای ندارد.

در هر حال در این جا چند نظریه مطرح است که عبارتند از:

کتابدار خدمت‌رسان

بعضی کتابداری و اطلاع‌رسانی را از منظر خدمت می‌بینند و کتابدار را صرفاً خدمتگزار می‌دانند؛ به این معنا که این رشته عمدتاً باید در خدمت جامعه باشد و جز این نقشی ندارد. البته همه رشته‌ها کم و بیش در خدمت جامعه هستند ولی فرق است بین آن دسته از رشته‌ها که فارغ از مبانی نظری صرفاً در خدمت خواست‌ها و امیال جامعه باشند و با دیگر حوزه‌هایی که برای این کار دارای استدلال و پشتوانه فلسفی‌اند. شرا⁴ (1976) از کسانی است که نقش اجتماعی رشته را بسیار پررنگ می‌بیند و اگر برای این رشته ارزشی قائل است، بیش‌تر در نقش خدمتگزاری است.

کتابدار دانشمند

بعضی دیگر از نقش دانشمداری و دانشمندی کتابدار و اطلاع‌رسان

1. Nitheki

2. Fosket

3. Christ

4. Shera

سخن می‌گویند و چنین می‌پندارند که کتابدار باید عالم به زمان و دانش مطرح در بین مخاطبان باشد. نقشی که کتابدار مرجع دارد بیش‌ترین نزدیکی را به این مفهوم دارد. مانند بسیاری از بزرگان دانشمند و یا فیلسوف در گذشته که مسئولان کتابخانه هم بوده‌اند. تامپسون¹ (1381) در تاریخ اصول کتابداری به این نکته اشاره کرده و یکی از اصول خود را اصل دانشمند بودن کتابدار قرار داده است.

کتابدار فنی

بعضی کتابداری را از جنبه فنی مورد توجه قرار می‌دهند. اهمیت امر سازماندهی از نظر بسیاری مویید این مطلب است. آن‌ها از کتابدار خدمتگزار هم به جهاتی یک گام عقب‌تر هستند زیرا اگر قرار باشد کتابدار فقط سرگرم کار فنی باشد پس چه کسی باید با توجه به همه مسائل روانی، اجتماعی و فرهنگی با مردم در تماس باشد و مشکلات آن‌ها را برآورده کند؟

کتابدار کارگزار

عده‌ای دیگر کار کتابدار و اطلاع‌رسان را در حد کارگزاری تنزل داده‌اند و آنان را دلالتان اطلاعات و یا محمل‌های اطلاعاتی قلمداد کرده‌اند (سینق، 1373). به اعتقاد اینان کتابدار باید صرفاً به عنوان واسطه‌ای برای رساندن اطلاعات مورد نیاز مشتریان اقدام کند. خوب و بد و یا مناسب و یا نامناسب بودن اطلاعات برای کاربران به عهده خود آنان است.

4. تعریف کتابداری و اطلاع‌رسانی

از چالش‌های بزرگی که کتابداری و اطلاع‌رسانی با آن مواجه است مساله تعریف است. در بین حامیان و طرفداران این حوزه وفاقی وجود ندارد و بر سر این‌که این رشته چه می‌کند اختلاف نظر شدید وجود دارد.

1. Thompson

تعریف کتابداری و اطلاع‌رسانی در اصطلاحنامه کتابداری (سلطانی و راستین، 1365) که برگرفته از تعاریف خارجی است به گونه‌ای است که گویی اطلاع‌رسانی بر کتابداری ترجیح دارد زیرا که از اطلاع‌رسانی به عنوان دانش یاد می‌کند در حالی که از کتابداری به عنوان حرفه نام می‌برد. رهادوست (1386) به تفصیل درباره این دو مفهوم بحث کرده و نظرات صاحب‌نظران را مورد توجه قرار داده است.

5. محمل به جای محموله

یکی دیگر از چالش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی که ممکن است در حوزه‌های دیگر هم مانند آن را یافت خلط محمل با محموله است به این معنا که در این رشته بسیار اتفاق می‌افتد که به خاطر عدم اطلاع و یا ویژگی رشته محمل را به جای محموله مورد توجه قرار می‌دهند. یعنی به جای این که هدف اطلاعات و رسیدن به آن و یا رساندن آن به افراد نیازمند باشد در اثر غفلت، محمل که شکل و قالب فیزیکی باشد بیش‌تر مورد توجه قرار می‌گیرد. این جابه‌جایی در موارد زیر به خوبی قابل ذکر است:

- کتاب به جای مکتوب

ما اگر در کتابداری بحث کتاب را مطرح می‌کنیم نه به خاطر شکل و قالب کتاب، بلکه به خاطر محتوای آن است. بنابراین کتاب و ارزش آن به خاطر محتوا و مطالب درون آن است. اما در عمل مشاهده می‌شود که بیش‌تر، کتاب و سایر منابع به لحاظ شکل، حجم و تعداد مورد توجه قرار می‌گیرند.

- رایانه به جای اطلاعات

به همین نحو اگر اطلاع‌رسانی مطرح می‌شود اغلب منظور استفاده از ذخایر موجود در رایانه نیست. اگرچه تسلط بر رایانه و کار با آن باعث

سرعت عمل می‌شود ولی در هر حال این نحوه کار جنبه وسیله دارد. بنابراین در رایانه‌ها باید غرض عمده محتوایی باشد که به وسیله رایانه رد و بدل می‌شود.

- اصطلاح به جای معنا

منظور از اصطلاح به جای معنا این است که معنا تحت الشعاع لفظ و لفاظی قرار می‌گیرد. به تعبیر دیگر به جای توجه به کیفیت و محتوای پیام به ظاهر کلام عنایت می‌شود. گاه صناعات لفظی موجب غفلت از معنا و پیام مندرج در آن می‌شود.

- رسانه (اینترنت) به جای پیام (روابط)

از خواص فناوری این است که جاذبه دارد و همه را آن‌چنان به خود مشغول می‌کند که گاه هدف فراموش می‌شود. اینترنت با همه اهمیتی که دارد تنها محمل است و توجه بدون قید و شرط به ویژگی‌های فنی ممکن است انسان را از رسیدن به اهداف والاتر که همانا دریافت پیام است غافل کند. در یک معنای کلی‌تر فناوری در بسیاری از موارد به جای محتوا نشسته است و این بدان معناست که ابزار جای هدف را گرفته است و یا به بیان دیگر ماشین جای انسان نشسته و حرمت آن بر حرمت انسان ترجیح پیدا نموده است.

6. تقلید به جای ابتکار

نکته قابل توجه در جهان معاصر و به ویژه برای جوامع شرقی تقلید است. این مساله صرفاً چالش خاص رشته کتابداری نیست بلکه بلای خانمان‌سوزی است که دامن اغلب کشورهای در حال توسعه را گرفته است. در این زمینه دانش‌آموختگان حوزه‌ی کتابداری نیز از این مطلب بی‌نصیب نیستند؛ و در موارد عدیده این خودباختگی و تقلید را می‌توان مشاهده کرد. به ویژه این‌که رشته کتابداری با مفهوم جدیدش متأثر از

غرب است و در بین بانیان اولیه‌ی کتابداری نوین در کشور ما غربیان هم حضور داشته‌اند (کیانی، 2007). از موارد چالشی تقلید می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- کثرت استناد به غربیان

یکی از نمونه‌های تقلید، استناد بی‌حد و حصر به فعالیت‌های غربیان در کتاب‌ها، مقالات علمی و یا مباحث نظری پایان‌نامه‌ها و رساله‌هاست که در آن‌ها تقریباً بدون استثنا حتی در بیان تاریخچه علمی موضوعات به غرب و دانشمندان غربی استناد می‌شود (فدائی، 1388).

- فقط استناد ای اس آی¹

از موارد دیگر که باز خاص رشته کتابداری هم نیست شدت پرداختن و اهمیت دادن به مقالات آی.اس.آی است. گویی تنها مقالات این چنینی دارای اعتباراند و مقالات دیگر که حتی در مجله‌های معتبر هم منتشر شده باشند، اعتباری ندارند. این امر از آن جهت چالشی است که حتی خود غربیان هم به اندازه ما به این امر بها نمی‌دهند. بعضی از دانشگاه‌های ما آن‌چنان خود و اعضای علمی خود را به این موضوع وابسته کرده‌اند که افراد را برای چاپ مقاله در این‌گونه مجلات به وسوسه‌های نادرست می‌کشانند. البته از اثرات چنین برخوردی تشکیل نهاد آی.اس.سی² در ایران و جهان اسلام است که در مجموع اقدام مناسبی است و امید است که ثمرات آن به گونه‌ای باشد تا شهرت و حیثیت بین‌المللی خود را بیش از پیش احراز نماید و به کیفیت بیش از کمیت توجه کند.

- دیروز سازماندهی، امروز وب‌شناسی

از نکات بارز در این رشته این است که در گذشته رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی را فقط با سازماندهی می‌شناختند و در واقع کتابداری از نظر

1. ISI

2. ISC

بسیاری از متخصصان چیزی جز سازماندهی مواد و منابع برای استفاده کاربران بالقوه و نه بالفعل نبود. اینک که توسعه الکترونیک کار سازماندهی در کتابخانه‌ها را از جهاتی به چالش کشیده است مشاهده می‌شود که مشابه قبل توجه به وب و مسائل مرتبط به آن همه ذهن و فکر محققان کتابداری و اطلاع‌رسانی را پر کرده است. گروه‌های آموزشی و نیز به تبع آنان دانشجویان سخت به تحقیقات وبی مشغول‌اند که البته در حد خود بسیار مطلوب است؛ اما افراط و انحصار در این مورد کاملاً نادرست و یکی از چالش‌های رشته محسوب می‌شود.

- فقدان نوآوری

از تبعات نادرست این مبحث عدم نوآوری و در نتیجه تقلید از دیگران است. این بدان معناست که چنانچه تحقیقی در کشورهای غربی در موضوعی انجام شده باشد عده‌ای فکر می‌کنند که می‌توانند همواره مشابه آن را در ایران به عنوان یک تحقیق انجام دهند. در حالی که این امر به طور مطلق پذیرفته نیست. هر چیز ولو نو باشد ممکن است با شرایط زندگی منطقه و یا کشور دیگر مطابقت نداشته باشد؛ زیرا مسائل بومی هر کشور و ملتی خاص خود آنان است. کشوری که دارای تمدن و تاریخ است هرچه را بشنود و دریافت کند آن را به بوته نقد و آزمایش می‌گذارد؛ چه بسا بپذیرد و یا رد کند؛ تا از آن در جهات مناسب بهره بگیرد.

- عدم توجه به بومی‌سازی

بومی‌سازی که هر از گاهی در محافل علمی مطرح می‌شود چیزی جز عدم تقلید صرف نیست. در کتابداری و اطلاع‌رسانی هم ما می‌توانیم هم مبتکر باشیم و هم به بومی‌سازی مفاهیم توجه لازم داشته باشیم. اما آن‌چه به عنوان چالش تلقی می‌شود این است که در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز مانند بسیاری از رشته‌ها به مسائل بومی آن‌چنان که باید

توجه نمی‌شود. مسائلی که در جماعات دیگر به ویژه غرب مطرح است عینا و بدون بررسی‌های همه‌جانبه راهی دانشگاه‌ها و احیانا بازار کار می‌شود. در بسیاری از موارد هم اگر پژوهشی انجام می‌شود خاصیتی جز ماندن در قفسه‌های کتابخانه نداشته و اگر عملی انجام می‌گیرد صرف نمایش است.

7. اطلاعات مانع ارتباط؟

از مسائل مهم در این رشته جدایی صاحبان اطلاع از یکدیگر است. در بدو امر چنین تصور می‌شود که اطلاع باعث ارتباط بیشتر است اما در عمل ملاحظه می‌شود که اطلاع در بسیاری از موارد نه تنها عامل ارتباط نیست بلکه مانع ارتباط می‌شود. اگرچه این امر در میان عالمان به شدت رواج دارد و گاه علم خود حجاب اکبر¹ می‌شود ولی در این رشته که خود باید به خاطر داشتن اطلاعات موجب ارتباطات شود به عکس عمل می‌شود. از مسائلی که در این زمینه می‌توان در نظر گرفت عبارتند از:

- یک سو نگری و خطبازی

ممکن است چنین تصور شود که در امور علمی دیگر مساله خط و خطوط مطرح نیست و این امر مربوط به علم سیاست است. اما متأسفانه باید گفت تا وقتی انسان هست و مسائل مربوط به او وجود دارد همیشه این تنگ‌نظری‌ها هم هست. بعضی به شوخی می‌گویند این خاصیت اهل کتاب است که چنین تفرقه‌ای بین آن‌ها وجود دارد. در هر حال یکی از چالش‌های موجود در بین اهل علم و به ویژه کتابداران و اطلاع‌رسانان وجود تفرقه و یا اگر بدبین باشیم تنگ‌نظری علمی و یا خودباوری بیش از حد است. نتیجه آن این است که افراد همدیگر را قبول نداشته باشند مگر

1. العلم هو الحجاب الاکبر (حدیث)

این‌که با خط آن‌ها هماهنگ باشد. نتیجه این‌که بعضی‌ها همه جا هستند و بعضی‌ها هیچ جا. میدان ندادن به عده‌ای و انحصاری کردن گاه سبب می‌شود تا دیگران از این موقعیت سوء استفاده کنند همچنان‌که در بعضی موارد به وضوح شاهد این موقعیت هستیم! آن‌جا که باید از کتابدار استفاده شود نمی‌شود و در غیاب او تصمیماتی گرفته می‌شود که شایسته رشته نیست.

- خشه چیست؟

خشه در علم اطلاع‌رسانی و ارتباطات آفت است. این آفت‌ها هم در جهان مادی وجود دارند و هم در روابط انسانی. در عالم اینترنت همه از اسپم¹ها ناراحت‌اند و آن را مزاحم می‌دانند. همیشه برخی از وقت استفاده‌کنندگان از اینترنت صرف پاک کردن آن‌ها می‌شود که البته گاه در صورت باز کردن آن‌ها، رایانه‌ها اغلب گرفتار ویروس می‌شوند و این خود مزاحمت مضاعف است. در عالم انسانی هم گاه خشه‌ها مزاحمت‌هایی ایجاد می‌کنند که حداقل آن از کار انداختن بعضی‌ها و خنثی کردن فعالیت آن‌هاست. نتیجه تعامل و یا عدم تعامل فوق حذفی برخورد کردن است.

- اطلاع نرساندن

گاه آن‌قدر قضیه شور می‌شود که نام رشته را بعضی‌ها به شوخی به جای اطلاع‌رسانی اطلاع‌نرسانی تعبیر می‌کنند زیرا که سیر اطلاع فقط در یک مسیر خاص در حرکت است. بعضی‌ها از همه چیز باخبراند و بعضی‌ها بی‌خبر.

- باید به جوانان دل بست

در هر حال باید به جوانان دل بست. جوانانی که خود به‌دور از این صف‌بندی‌ها هستند اگرچه بیم آن وجود دارد که آن‌ها هم چون جویای

1. Spam

نام‌اند برای رسیدن به مقصود راه میان بر انتخاب کنند و از پاره‌ای پیشکسوتان درس بیاموزند.

8. اطلاع‌رسانی و مدیریت دانش

یکی دیگر از چالش‌های کتابداری بحث شمول یا عدم شمول آن بر مدیریت دانش است. عده‌ای چنین می‌پندارند که مدیریت دانش که این روزها سخت در محافل علمی مورد توجه است، مربوط به رشته مدیریت و یا صنایع است در حالی که اطلاعات و دانش به مقدار زیادی با رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی مرتبط است و هم این‌که این حوزه دانش فی‌نفسه صبغه‌ی مدیریتی (فدائی، 2008) دارد. زیرا اطلاعات یا مربوط به امور اجرایی و یا مربوط به امور علمی است. در صورت اول مراکز اسناد و آرشیوها باید به عنوان مغز منفصل مدیر کار کنند و به علاوه اطلاعات سازمانی را هم باید با کدگذاری‌های منظم جمع‌آوری و در اختیار مدیر قرار دهند و سپس در نگهداری و تنظیم آن بکوشند. بعید به نظر می‌رسد بهتر از کتابدار و اطلاع‌رسان کسی بتواند توفیق ویژه در این کار داشته باشد. اگر اطلاعات مربوط به امور علمی باشد، باز مراکز اطلاعات علمی و کتابخانه بهترین بازوی کار علمی است. بنابراین باز چالش اصلی این است که مدیریت دانش چیست و آیا کتابداران و اطلاع‌رسانان می‌توانند مدیران دانش باشند؟

9. اخلاق در کتابداری و اطلاع‌رسانی

یکی از مسائل مهم در زندگی کتابداران و اطلاع‌رسانان توجه به اخلاق عمومی و اخلاق حرفه‌ای است (اسفندیاری مقدم، 1387). مشاغلی که با مردم سر و کار بیش‌تری دارند طبعاً رعایت ضوابط و نکات اخلاقی در آن بسیار مهم است. از این گذشته اخلاق حرفه‌ای و کاری نباید با

اخلاق عمومی اشتباه شود. در بسیاری از مشاغل و به ویژه در سطح دانشگاهی، توجه به مسائل روانشناختی از قبیل هوش هیجانی و امثال آن و در مسائل اجتماعی آشنایی با فرهنگ‌ها و نحوه تعامل با افراد گوناگون و در مورد معلولان و یا استثنایی‌ها توجه به ویژگی‌های لازم برای برقراری ارتباط از ضروریات است. این مسائل در بین کتابداران هنوز جایگاه مشخصی ندارد.

- شروع از خود

نکته مهم در مسائل اخلاق عمومی و اخلاق حرفه‌ای و کاری شروع از خود (فدائی، 1384) و یا به تعبیر دیگر خود ساختگی است که در اغلب موارد در گزینش‌ها، چه از طرف دانشجویان برای ورود به رشته و چه از طرف مدیران مشاغل برای انتخاب عضو، مورد توجه قرار نمی‌گیرد.

- حق مولف

حق مولف از مسائل جدی است (کار اندیش و فدائی، 1385). آشنایی با قوانین حق مولف در حوزه‌های گوناگون علمی، فنی و هنری و توجه به ویژگی‌های این امر در محیط الکترونیک از مسائل چالش برانگیزی است که این حوزه باید با آن آشنا باشد و در موارد گوناگون دیگران را راهنمایی کند و از دیگران هم کمک بگیرد. هم اکنون در حوزه‌های ارتقا برای استادان و دانش‌آموختگان بحث اصالت اثر مطرح است؛ کتابداران و اطلاع‌رسانان مناسب‌ترین افرادی هستند که در این زمینه می‌توانند سودمند باشند.

- سرقت‌های ادبی

بحث سرقت‌های ادبی (خسروی، 1385) در این عصر و زمان از مسائل جدی است. مربوط به زمان حال هم نیست. در گذشته هم وجود داشته است (فدائی، 1386، 182). در هر حوزه‌ای چنین اقدامی صورت

گیرد کار ناشایسته‌ای است اما این ناشایستگی از رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی بسیار زشت‌تر و نادرست‌تر است. تهیه دستورالعمل‌ها و رعایت آن از طرف علاقه‌مندان و حرفه‌مندان این حوزه بسیار اهمیت دارد.

- راه برای پیشرفت باز است

به نظر می‌رسد راه برای پیشرفت در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی باز است اما چالش عمده این است که باید باورها را تغییر داد و استادان این حوزه باید به توانمندی رشته خود بیش از پیش واقف باشند و همه مسائل را صرفاً از منظر محققان غربی نبینند؛ دست به ابتکار بزنند و مشکلات را با توجه به مسائل بومی حل کنند.

10. قطع از گذشته

یکی از چالش‌های موجود در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی قطع ارتباط با گذشته است. البته جامعه و همه نهادهای آموزشی و پژوهشی مقصر اصلی هستند که با تقلید بی‌چون و چرا از غرب و غرق شدن در مسائل فنی از گذشته بریده‌اند. اما باز این مساله هر چند از همه دور از انتظار است اما از کتابداران و اطلاع‌رسانان که پاسداران حریم اسناد و مکتوبات و دانش به تمام معنای آن در گذشته و حال‌اند بیش‌تر بعید می‌نماید. در هر حال در بسیاری از موارد آن‌ها هم ناگزیراند بر وفق قانون عرضه و تقاضا عمل کنند. آن‌جا که تقاضا نیست و یا کم است طبعاً عرضه‌کنندگان هم باید مشی خود را عوض کنند. اما اگر بپذیریم که کتابداران و اطلاع‌رسانان ما نباید به صورت انفعالی عمل کنند و فعالانه باید در صحنه علم و تحقیق بایستند و به علاقه‌مندان و جویندگان علم مشاوره دهند آن‌وقت وضعیت فرق می‌کند و سطح انتظار بالا می‌رود.

- بی‌مهری به تاریخ و تمدن کشور

از مسائل موجود بی‌مهری به تاریخ و تمدن گذشته است. در این زمینه می‌بینیم که به زبان فارسی که از نشانه‌های اصلی هویت ماست، توجه لازم نمی‌شود. بسیاری از دانشجویان و حتی دانش‌آموختگانی که با نثر و نظم پنجاه سال گذشته کشور بیگانه‌اند و نمی‌توانند آن‌ها را درست بخوانند تا چه رسد که معنای آن را بفهمند. در این رشته دانستن زبان انگلیسی از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است و در اغلب امتحانات ضریبی دو سه برابر دیگر درس‌ها می‌گیرد. بحثی در با اهمیت دانستن زبان انگلیسی نیست ولی معنای آن این نیست که این مساله به قیمت بی‌توجهی به زبان فارسی تلقی شود. بسیاری از دانشجویانی که وقتی یک کلمه فارسی و یا عربی را بلد نیستند (فدائی، 1385) در قبال آن می‌خندند به طوری که گویی امر خنده‌داری اتفاق افتاده است ولی اگر کلمه انگلیسی را ندانند به جای خنده احساس شرم می‌کنند و این مساله در مورد زبان قدیم‌تر یعنی قرون بالاتر تاریخ خودمان به وضوح مشهود است. بیگانگی از زبان عربی که زبان دین ماست و بسیاری از آثار گذشته ما هنوز به زبان عربی است به خوبی مشاهده می‌شود. مهم این نیست که بسیاری با زبان بومی بیگانه‌اند، مهم‌تر این است که ضرورتی برای فراگیری آن احساس نمی‌شود و اگر کسی به زبان عربی و فارسی آشنا باشد آن را به حساب علاقه شخصی می‌گذارند و نه نیاز اجتماعی. از این بدتر که گاه از زبان استادان و صاحب‌نظران این حوزه، تدریس زبان عربی و یا توجه به منابع مرجع عربی و یا فارسی قدیم به چالش کشیده می‌شود (دیانی، 1385) و تدریس آن زیر سؤال می‌رود. از این جا باید حدیث مفصل را از این مجمل خواند که چگونه می‌شود که غربیان درباره زبان و ادبیات و حتی کتابشناسی‌های ما کار می‌کنند و ما از دست آن‌ها آنچه را مربوط به خودمان است می‌گیریم. در حوزه‌های نسخ خطی و آرشیو هم این مساله

به طریق اولی صادق است. اگر هم به مسائل نسخه‌شناسی علاقه‌مند می‌شویم بیش‌تر به خاطر جلوه‌های هنری آن است تا مسائل علمی و تحقیقاتی آن.

نکته قابل توجه این‌که خارجی‌ها این چنین نیستند. هنوز تحقیقات بر روی زبان، ادبیات، فرهنگ، فلسفه و همه مظاهر کهن خود کار می‌کنند و اصلاً جزء افتخارات خود می‌دانند که تحقیقات علمی خود را ریشه‌دار و تاریخی قلمداد کنند.

11. مدیریت به دست غیر کتابدار

یکی از مسائل مبتلا به کتابداری و اطلاع‌رسانی این است که مدیریت اغلب مراکز مرتبط با این حوزه توسط غیر کتابدار اداره می‌شود. البته این مساله نسبت به گذشته قدری ترمیم شده ولی هنوز تا رسیدن به نقطه مطلوب فاصله دارد. این مهم نیست که در صورت ضرورت بعضی از مراکز مهم این حوزه توسط غیر کتابداران اداره شود، بلکه مهم این است که در بسیاری از موارد حتی در سطح معاونت و یا مشاورت هم از متخصصان دلسوز فن استفاده نمی‌شود و تصمیماتی گرفته می‌شود که مانند بسیاری از موارد دیگر پس از چند صباحی ناگزیر به تغییر آن می‌شوند.

- آیا کتابداری و اطلاع‌رسانی با مدیریت بیگانه است

نکته‌ای که باید به عنوان امری چالشی در نظر گرفت این است که بسیاری از جمله خود کتابداران و اطلاع‌رسانان قبول ندارند که رشته‌شان رنگ مدیریتی دارد. پذیرش این مساله و دفاع از آن می‌تواند به تحکیم بنیه مدیریتی رشته بینجامد و دروس مدیریتی را در رشته تقویت کند. آخر چگونه قابل قبول است که کتابداران و اطلاع‌رسانان می‌توانند و یا باید بر اسناد و مکتوبات به عنوان اشیای بی‌جان مدیریت کنند اما بر انسان‌هایی

که می‌خواهند جانشان را در سایه استفاده از منابع شستشو دهند مدیریت نداشته باشند. مدیریت به این معنا که در بازاریابی علمی و برای جلب مشتری - البته نه به معنای صرف بازاریابی آن - حضور فعال در صحنه داشته باشند و با مدیریت قوی چه بسا بازار نشر را هم تحت تاثیر قرار دهند. مدیریت کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران سال‌ها بود که در اختیار غیر کتابداران قرار داشت که با آن‌که همه از شخصیت‌های برجسته علمی بوده‌اند اما اشرافشان به مسائل کتابخانه حتی از روسای دانشگاه‌ها و معاونان پژوهشی کم‌تر بوده است (فدائی، 1374). این مساله وقتی در کتابخانه‌ها چنین باشد در مراکز دیگری که جنبه‌های کتابخانه‌ای آن به معنای سنتی آن ضعیف‌تر است، به طریق اولی بیش‌تر است.

12. برنامه‌های درسی و بازار کار

یکی از چالش‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی مساله برنامه درسی و بازار کار است. از آن‌جا که این حوزه به شدت تحت تاثیر فناوری‌های دیجیتال است و نیازهای اطلاعاتی کاربران در حال دگرگونی دائمی است لذا حضور برنامه‌های مناسب بازارکار یکی از موارد ضروری است. باید توجه داشت که افراط در این زمینه هم می‌تواند آسیب‌های دیگری به حوزه بزند به این معنا که بسیاری را بر این وادارد که به جای کار کتابداری و اطلاع‌رسانی سرگرم فناوری شوند و خود را در کنار اصحاب رایانه ببینند.

- سر فصل‌ها

سرفصل‌های دروس نیاز به بازنگری دارد اما نکته‌ای که باید توجه داشت این است که با این سر فصل‌ها و با زمانی که هر دانشجو در مقاطع مختلف باید بگذراند چیزی بهتر از این نخواهد شد و حاصلی بیش‌تر از این بار نخواهد آورد که هم به درد بازار کار بخورد و هم دانشجو را از

خواندن دروس ارضا کند. به نظر می‌رسد که حجم دروس فعلی برای پرورش افراد حرفه‌ای و سودمند برای بازار کار کافی نیست یه علاوه، زمان دوره‌ها هم اجازه ارائه بیش‌تر از این دروس را نمی‌دهد. لاجرم باید این حوزه علاوه بر سطح عمومی به تخصص‌های گوناگون تقسیم شود. در ضمن بازار کار هم با عنایت به وجود این تخصص‌ها برای نیازهای خود سفارش لازم را بنماید.

- رشته‌ها

هم اکنون از آن‌جا که دروس این رشته بازار کار را ارضا نمی‌کند، دانشکده‌ها به تاسیس دوره‌هایی اقدام کرده‌اند که می‌توان به دوره نسخ خطی، دوره دانشنامه‌نگاری، و دوره آرشیو و ماندان که در مراکز دیگری غیر از گروه کتابداری تدریس می‌شود اشاره کرد. به نظر می‌رسد تنها راه حل، گسترش رشته‌ها در قالب دانشکده و ماندان آن است تا هم تفرقه بدل به وحدت شود و هم با فراغ بال و توجه به نیاز بازار کار دروس مرتبط عرضه شود.

- گرایش‌ها

از نکات مهم گرایش‌هاست. در کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی چهار گرایش تصویب شده است اما در دانشگاه تهران بجز گرایش اطلاع‌رسانی که به ظاهر بیش‌تر از بقیه با فناوری سر و کار دارد، بقیه گرایش‌ها کم‌تر مورد توجه قرار گرفته است. برای مثال گرایش کتابخانه‌های عمومی و گرایش کتابخانه‌های آموزشی با آن‌که هر دو بسیار مهم و مورد نیاز است اما کم‌تر داوطلبانی داشته است. در دوره دکتری دانشگاه تهران هم گرایش مدیریت آرشیو به تصویب رسیده است ولی تاکنون با آن‌که دو دوره دانشجوی پذیرفته است ولی برای آن کسی ثبت نام نکرده است.

- موضوعات پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها

موضوعات پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها یکی از موضوعات مبتلابه و چالش برانگیز است که در بسیاری از موارد موضوعات بررسی شده کاربردی نیستند و فاقد وجاهت کاری و عملیاتی‌اند. در بسیاری از دانشگاه‌ها، پایان‌نامه و رساله‌هایی را می‌بینید که فقط در حد ارائه مانده‌اند و کسی جز دانشجویان دیگر برای بهره‌گیری مشروع و غیر مشروع به آن مراجعه نکرده است.

- فقدان جایگاه این رشته در نزد برنامه ریزان و سیاستگذاران

برای برنامه‌ریزان و سیاستگذاران هم مساله کتابداری و اطلاع‌رسانی امر ناشناخته‌ای است. با آن‌که از اطلاعات و اطلاع‌رسانی زیاد بحث می‌شود اما معلوم نیست که سهم کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی چیست. این امر مقداری به سهل انگاری متولیان اطلاع‌رسانی برمی‌گردد که باید بیش از این توانایی خود را بروز دهند و به روز برسانند و حساسیت کار خود را به نمایش بگذارند. انجمن کتابداران و اطلاع‌رسانان نیز در این زمینه سهمی به عهده دارد..

- نبود ارتباط صنعت و دانشگاه

یکی از مقولات مهم در جامعه آموزشی ارتباط صنعت و دانشگاه است. البته این امر نیاز جامعه امروزی است که دانشگاه به عنوان تولید کننده فکر، و صنعت به عنوان اجراکنندگان و به‌کار گیرندگان فکر با هم همکاری کنند و در طریق توسعه گام بردارند. در ایران هم این امر به صورت ناقص اجراء می‌شود. اما آنچه گفتنی است، این است اگر بخواهیم شعار رابطه صنعت و دانشگاه را به همه حوزه‌های علمی تعمیم بدهیم سهم علوم انسانی و اجتماعی از صنعت را باید به طور مشخص تعریف کرد. مثلاً به نظر می‌رسد محیط زیست و مسائل آن با رابطه

تنگاتنگی که با صنعت دارد یکی از مراکزی است که می‌تواند با علوم انسانی و اجتماعی نیز مرتبط باشد. در مورد کتابداری و اطلاع‌رسانی هم دست کم کتابخانه‌های بزرگ کشور و یا نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور می‌توانند و یا باید به عنوان صنعت از حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی حمایت و پشتیبانی کنند.

13. کتابداری و جامعه

بحث کتابداری و جامعه یکی از مباحث چالشی است. از یک طرف به زعم کتابداران و اطلاع‌رسانان همه جامعه به نوعی نیازمند خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی هستند. اما وقتی به عملکرد جامعه می‌نگریم اثر قابل قبول و مشهودی نمی‌بینیم. حتی گاه به خاطر نام رشته، و یا عملکرد ناقص و ناپیدای آن عده‌ای از ذکر آن به عنوان یک حوزه‌ی علمی ابا داشته و دارند. به نظر می‌رسد این امر معلول عواملی است که تا آن‌ها به طریق مطلوب حل نشوند و یا تعدیل نگردند، کوشش‌ها مثل آب در هاون کوبیدن است. ما در این رابطه می‌توانیم چندین نوع جامعه تعریف کنیم که هریک به فراخور می‌تواند تعاملی خاص با این حوزه علمی داشته باشد:

- جامعه مصرف‌کننده

اگر جامعه‌ای مصرف‌کننده باشد و به ویژه که الگویی هم برای مصرف نداشته باشد، طبیعی است که در مسائل علمی نیز همین گونه عمل کند. معمولاً کشورهای دارای ثروت‌های زیرزمینی مثل نفت همچون شاهزادگان و یا آقا زادگان عمل می‌کنند و ثروت خدادادی را نه تنها مصرف، که اتلاف می‌کنند. وقتی چنین فکری حاکم باشد از عالی تا دانی همه، منتها با شدت و ضعف و در اغلب موارد سلیقه‌ای و بدون برنامه عمل می‌کنند. در این نوع جامعه بدیهی است کار اطلاع‌رسانی تا کجا گرفتار چالش است.

- جامعه تقلید کننده

جامعه تقلید کننده هم با جامعه مصرف کننده مشابهت بسیار دارد؛ اما گاه اتفاق می‌افتد که در تقلید، برنامه و حساب و کتابی در کار باشد. در این جامعه، اطلاع‌رسانی و کتابداری می‌تواند نقش آفرین باشد؛ زیرا اگر محور تقلید است دست کم در انتخاب مورد تقلید می‌تواند سهمیم باشد.

- جامعه آرمانخواه

جامعه آرمانخواه جامعه‌ای است که می‌خواهد به حداکثر مطلوب برسد ولی چون امکانات آن فراهم نیست از حداقل هم می‌ماند. نقش اطلاع‌رسانان برای کاربردی کردن تحقیقات و عملیاتی ساختن آن‌ها مؤثر است ولی طبعاً باید آن کنند که دیگران می‌خواهند. در چنین شرایطی کار اطلاع‌رسانی و کتابداری کم‌رنگ خواهد بود.

- جامعه‌ی برنامه‌ریز

جامعه‌ی برنامه‌ریز می‌تواند به مقدار زیادی از کتابداری و اطلاع‌رسانی بهره بگیرد و طبعاً در چنین جامعه‌ای کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی باید دارای برنامه‌های مدون و کاربردی باشند. معرفی بیش از پیش رشته از طریق علم و عمل و وظیفه گروه‌های آموزشی کتابداری و اطلاع‌رسانی به همراه استادان پیشکسوت و نیز دانش آموختگان جوان آن است.

- جامعه اطلاعات/ پژوهش محور

جامعه اطلاعات/ پژوهش محور جامعه‌ای است که در آن نقش کتابداران و اطلاع‌رسانان پررنگ است. در این جامعه اطلاع و دانش، خواه به عنوان سرمایه و یا کالا ارزش پیدا می‌کند و کتابداران و اطلاع‌رسانان نقش محوری در بازیابی و اشاعه اطلاعات خواهند داشت و به عنوان مشاوران پژوهش در کنار پژوهش‌گران قرار خواهند گرفت.

14. در جست و جوی هویت

از مسائل اصلی در کتابداری و اطلاع‌رسانی فقر هویت است. از یک طرف همه با کتاب و کتابخانه آشنا هستند اما با دانش کتابداری و اطلاع‌رسانی به عنوان یک پدیده نو بیگانه‌اند. علت اصلی آن این است که در سایه بزرگ شدن کتابخانه‌ها و تولید بیش از حد اطلاعات این حوزه پدید آمد و چنان تصور شد (و هنوز در بسیاری از محافل دانشگاهی می‌شود) که کتابداری دانش و یا حرفه سازمان دادن کتابخانه‌هاست؛ آن‌هم در حد آماده‌سازی مواد. در حالی که آماده‌سازی مواد یک طرف قضیه است و بهره‌رساندن به افراد نیازمند و شناسایی کاربران و نیاز آن‌ها طرف دیگر. بدیهی است این خود حوزه کاری وسیع و دقیقی را پوشش می‌دهد.

- درس میانی

درس میانی که به عنوان محوری‌ترین درس‌ها در دوره کارشناسی‌ارشد تدریس می‌شود صرف مباحث تکراری تاریخیچه کتابخانه‌ها می‌شود. در حالی که باید اساس نگاه و فکر به این رشته از بن عوض شود و به گونه‌ای به این رشته توجه شود که نشان دهد نیاز به این رشته از اصل نیاز انسان به دانش و اطلاعات نشات می‌گیرد. در واقع، کتابخانه نه به عنوان موجد علم کتابداری و اطلاع‌رسانی بلکه به عنوان مخلوق آن و بزرگترین و مشخص‌ترین نماد آن باید مطرح شود. کتابداری و اطلاع‌رسانی به مقدار زیادی با حوزه‌ی معرفت‌شناسی ربط پیدا می‌کند. در زمینه هویت اطلاع‌رسانی و کتابداری در غرب فعالیت‌هایی صورت گرفته و افرادی چون شرا، باد، یورلند، فلوریدی، کاپورو و بسیاری دیگر تحقیقاتی را انجام داده‌اند که قابل توجه است. اما در ایران کاری در خور صورت نگرفته است. اثر خانم رهادوست یک بررسی ادبیات در این باره است و سرانجام ارتباط و یا مجاورت کتابداری و اطلاع‌رسانی را توجیه

کرده است. مقالات آقای خندان گامی در این رابطه است و امید می‌رود به دستاوردهای بهتری نائل شود.

15. کمیت و نه کیفیت

چالش دیگری که در کتابداری و اطلاع‌رسانی مطرح است، کمی نگاه کردن به آن است و این غیر از تحقیقات بر مبنای پوزیتیویسم است. رشد مدارس کتابداری از چهل سال قبل که حدوداً مصادف با آغاز اولین دوره کتابداری رسمی و جدید در ایران بوده است حدود 80 برابر شده است (کیانی، 2007) که رقم قابل توجهی است. اغلب دانشگاه‌های دولتی که در علوم انسانی کار می‌کنند به تاسیس این دوره پرداخته‌اند. قبلاً کتابداری دوره کارشناسی نداشت ولی اکنون مقطع کارشناسی هم وجود دارد. وجود دوره کارشناسی در رشته، خود چالشی است که موافقان و مخالفانی داشته و دارد. در هر حال گسترش این دوره‌ها نشان از نیاز بازارکار به این رشته دارد. در تحقیقی که یکی از موسسات بین‌المللی در این باره کرده بود از بین دویست شغل پرتعداد کتابداری رتبه چهارم (وال استریت جورنال، 5 ژانویه 2010¹) را داشته است که نشانگر اقبال به این رشته است. در ایران هم کتابخانه‌های عمومی رو به گسترش است و نیاز فراوان به کتابداران با تجربه و آموزش دیده دارد و هم کتابخانه‌های آموزشی گاهی به کتابداران با تجربه و آموزش دیده نیازمند است که هنوز برای آن تدارکی دیده نشده است.

نتیجه‌گیری

با توجه به مواردی که اشاره شد، به نظر می‌رسد که بخشی از چالش‌های مطرح شده در این مقاله در همه‌ی رشته‌ها کم و بیش وجود

1. Wallstreet Journal

دارد؛ ولی بخشی دیگر خاص این رشته است و از ذات آن سرچشمه می‌گیرد. طبعاً با توجه به اهمیت اطلاع و اطلاع‌رسانی و دانش که در جامعه ما هم در گذشته داشته و هم اکنون محور توسعه بوده و هست لازم است محققان و دانش‌آموختگان این رشته با توجه به استعداد و توان بالقوه‌ای که این رشته دارد به نیازهای بنیادی بیندیشند و با تدبیر نام نیکو و تعریف جامع و مانعی بر اساس کارکرد آن و حوزه‌هایی را که می‌تواند زیر پوشش بگیرد به طراحی و نظریه‌پردازی اقدام کنند و همدل و متحد در معرفی رشته و استعداد ذاتی آن برای خدمت به فرد و جامعه بکوشند و با استفاده از فناوری‌های جدید بدون آن‌که هویت خود را فراموش کنند استفاده را بیش از پیش کنند.

منابع

- ابرامی، هوشنگ. (1379) شناختی از دانش‌شناسی. تهران: نشر کتابدار.
- ابن حزم اندلسی، علی بن احمد (1369). مراتب العلوم. تحقیق احسان عباس، ترجمه محمدعلی خاکساری. مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی.
- انجمن کتابداری قم (1386). اخلاق کتابداران و اطلاع‌رسانان. ویراستار علیرضا اسفندیاری مقدم، تهران: کتابدار.
- بهمن‌آبادی، علیرضا (1381). مبانی، تاریخچه و فلسفه علم اطلاع‌رسانی. تهران: کتابخانه ملی ایران.
- تامپسون، جیمز (1381). تاریخ اصول کتابداری. ترجمه محمود حقیقی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- دیانی، محمد حسین (1385). کتابهای مرجع دیروز، میداندار آزمون کارشناسی ارشد امروز. کتابداری و اطلاع‌رسانی، 9 (1)، 7-9.
- حرّی، عباس (1372). مروری بر اطلاعات و اطلاع‌رسانی. تهران: دبیرخانه هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی.

- خسروی، فریبرز (1385). سخن سر دبیر. فصلنامه کتاب. 17(3)، 9-10.
- خندان، محمد (1386). بررسی تطبیقی آراء اطلاع‌شناختی لوچیانو فلوریدی و رافائل کاپورو. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، تهران.
- رهادوست، فاطمه (1386). فلسفه کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: نشر کتابدار.
- سلطانی، پوری؛ راستین، فروردین (1365). اصطلاحنامه کتابداری. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- سینق، موهیندر (1388). مدیریت کتابخانه و نظام اطلاع‌رسانی. ترجمه غلامرضا فدائی. چاپ دوم، تهران: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.
- فدائی، غلامرضا (1384). مدیریت یادمانه‌ها (آرشیو). تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- (1386). کتابداری و اطلاع‌رسانی در جست‌وجوی هویتی نو. فصلنامه کتاب، 18(4)، 175-192.
- (1386). آشنائی با نسخ خطی (فارسی و عربی). تهران: سمت.
- (1385). ارزیابی منابع مرجع (نقدی بر یادداشت سردبیر). فصلنامه کتاب، 1(4).
- (1377). آگاهی مسئولان کتابخانه‌ها و روسای دانشگاه‌ها از مشکلات کتابخانه‌ها. در مجموعه مقالات کاملیس 4. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- کرایست، جان (1365). مبانی فلسفه کتابداری آموزشی. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: موسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی.
- Fadaie, Gh. (2008). In Search of New Identity for LIS Discipline with Some Reference to Iran. *Issues in Information Science and*

Information Technology, Vol 5.

- Kayani, H. (2009). Education for Library and Information science in Iran: Current Trends. *International Journal of Information Science and Management*, 7 (2)
- Shera, J. (1979). *Introduction to library science: Basic elements of library services*. Littleton, Colorado, Libraries Unlimited.
- Zins, C. (2007). Conceptual Approaches for Defining Data, Information and Knowledge. *JASIST*, 58 (4)
- Wallstreet Journal, January 5, 2010. http://online.wsj.com/public/resources/documents/st_BESTJOBS2010_20100105.html
- best and Worst Jobs 2010, The 200 best and worst jobs in the U.S. in 2009 based on five criteria -- environment, income, employment outlook, physical demands and stress -- according to a newly released study from job site CareerCast.com.